

Rusfag nr. 1–2014

Av: Trude Aalmen, Kent-Ronny Karoliussen og Marit Andreassen, KoRus - Nord

Ungdom på Svalbard drikker mer alkohol og snuser mer enn ungdom på fastlandet. Det viser Ungdata-kartleggingen som er gjennomført der. Hva kan dette handle om? Er det trekk ved ungdomskulturen som er årsaken? Artikkelen belyser og drøfter dette.

Fuktig ungdomskultur på Svalbard

Innledning og problemstilling

Denne artikkelen setter fokus på rusmiddelbruk blant ungdom på Svalbard. Vinteren 2013 gjennomførte KoRus – Nord Ungdata-undersøkelsen ved Longyearbyen skole, for elever både ved ungdomstrinnet og ved videregående trinn. Arbeidet ble utført i samarbeid med Norsk forskningsinstitutt for oppvekst, aldring og velferd (NOVA) og lokalstyret i Longyearbyen.

Ungdata er gjennomført i en rekke kommuner i Norge, og omfatter nå 60.000 ungdommer. Resultatene herfra gir oss et bilde av levkår i ungdomsbefolkningen. I Nord-Norge er Ungdata gjennomført i om lag 30 av våre 88 kommuner.

Svalbard-samfunnet er særegent. Det er flere trekk i den lokale kulturen som skiller seg fra Norge ellers. Klimaet setter natur-

lig nok sine premisser for samfunnslivet. At det er et lite samfunn med om lag 2000 fastboende – pluss hele 60.000 besøkende turister i løpet av året, preger naturlig nok hverdagslivet på øya. Mange har begrenset botid på et par år, og det er dermed stort gjennomtrekk i befolkningen.

Ungdata-undersøkelsen i Longyearbyen ga oss resultater som tyder på at det også er enkelte spesielle trekk i ungdomskulturen her. Disse vil vi utforske videre når vi nå tar for oss resultatene innenfor temaet rusmidler. Samtidig vil vi også drøfte noen trekk ved Svalbard-ungdoms bruk av fritiden og deres forhold til foreldre og andre voksne.

Vi er opptatt av å finne det spesielle ved rusvanene blant ungdom i Longyearbyen, basert på funn i Ungdata. Vi vil problematisere om og på hvilken måte

NORDPOLET

spesielt drikkevanene blant ungdom her, skiller seg fra ungdom ellers i Norge. Hvis drikkemønsteret er spesielt, hva kan i så fall være mulige årsaker til dette? Og er det spesielle trekk ved den lokale kulturen som kan tenkes å virke inn på drikkevanene til ungdom?

Alkoholpolitikk på Svalbard

Sett fra et alkoholpolitisk perspektiv er Svalbard i en særstilling. Alkoholloven gjelder ikke på Svalbard, men øya har egen alkoholforskrift¹. Ser en på antall utesteder pr innbygger er Longyearbyen dessuten det stedet i Norge med størst tetthet av bar og restauranter (ref).

At alkohol på Svalbard er fritatt momsavgiften er også vesentlig. Dette betyr at øl, vin og brennevin er betydelig billigere enn på fastlandet, både for de besøkende og de fastboende. Momsfritaket gjelder både for alkohol kjøpt ved det lokale vinmonopolet og når en kjøper alkoholholdig drikke på restauranter og puber. Innkjøp av alkohol er dessuten kvote-regulert. Ordningen gjelder for alle fastboende over 20 år som bor mer enn 30 dager sammenhengende på øya. Den månedlige kvoten består av inntil to flasker brennevin, en halv flaske sterkvin, i tillegg til 24 bokser øl (ref). Svakvin er ikke nøyaktig spesifisert, og kan kjøpes «for rimelig forbruk».

1 Alkoholloven nr. 27 av 1989 som regulerer all alkoholomsetning på fastlandet er ikke vedtatt som gjeldende lov på Svalbard. Dette henger sammen med at loven inneholder reguleringer av alkoholavgifter som ikke finnes på Svalbard, samt at loven reint organisatorisk tar utgangspunkt i kommunen som lokal bevillingsmyndighet, et forvaltningsnivå som ikke finnes på Svalbard selv om Lokalstyret har visse likhetstrekk.

Metode og datagrunnlag

Denne artikkelen er i hovedsak basert på resultatene fra Ungdata-undersøkelsen ved Longyearbyen skole, gjennomført i februar 2013. 61 av de 68 elevene i ungdomskolen og 29 av 42 elever i videregående deltok i undersøkelsen, noe som ga en svarprosent på 90 prosent i den yngste ungdomsgruppen og 69 prosent i den eldste. I Norge utgjorde nøkkeltallene på dette tidspunkt nesten 44000 ungdommer på kommunenivå, og vel 12000 unge på videregående nivå. Det er disse tallene vi bruker som sammenligningsgrunnlag når vi i det følgende utforsker resultatene fra Svalbard videre.

Vår drøfting er i tillegg basert på uttalelser og synspunkter fra ulike fagpersoner i Longyearbyen, som vi møtte i forbindelse med Ungdata-arbeidet og andre prosjekter som KoRus - Nord har vært involvert i. Til vårt fagmagasin Spor intervjuet vi ledere i Longyearbyen lokalstyre, lærere og helsesøster. Knyttet til våre presentasjoner av Ungdata-resultatene møtte vi en rekke ansatte som var involvert i arbeid med barn og ungdom. Vi hadde også et åpent kveldsmøte med foreldrene om voksenrollen i forhold til de unges rusvaner.

I januar 2013 arrangerte Longyearbyen lokalstyre og KoRus - Nord et samarbeidskurs i Ansvarlig vertskap for ansatte i skjenkenæringen. Her deltok ansatte og ledere fra samtlige bar og restauranter, representant fra Sysselmannen og lege tilknyttet Longyearbyen sykehus. Å delta her ga oss nyttig bakgrunnskunnskap om den lokale alkoholkulturen. Dette er ikke vitenskapelige data, men disse møtene ga oss likevel kunnskap som vi støtter oss på i fortolkningen av Ungdata-materialet.

Rusvaner blant ungdom på Svalbard, sett i forhold til unge på fastlandet

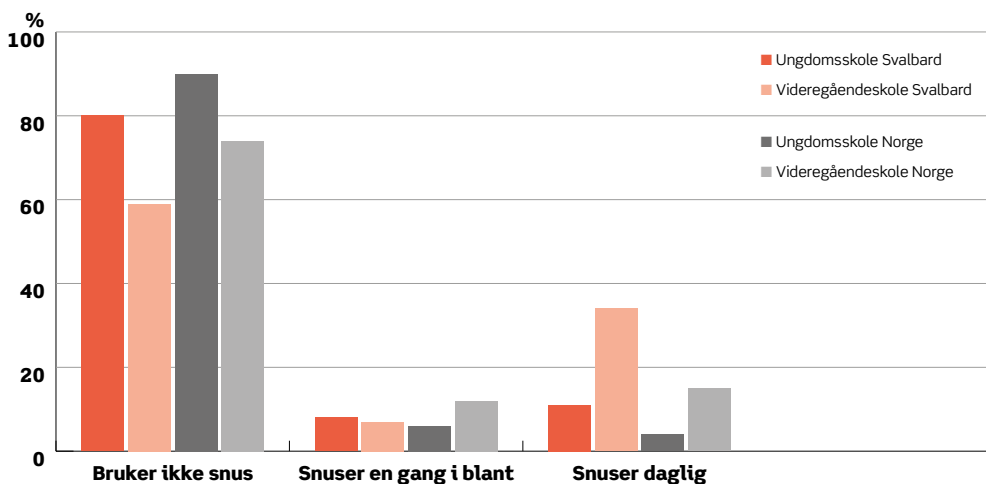
Bruk av snus og tobakk

Figur 1 viser at forbruket av snus er mer enn dobbelt så høyt på Svalbard, sett i forhold til landet ellers. Særlig gjelder dette blant elevene på videregående nivå. Her er det hele 34 prosent som rapporterer at de snuser daglig, mot 15 prosent blant

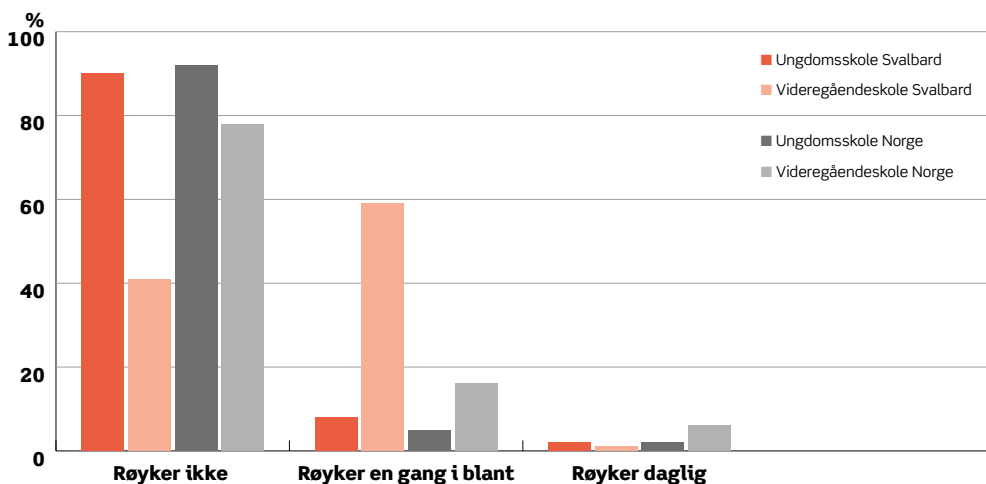
ungdom ellers i Norge. Likevel, figur 1 viser samtidig at godt over halvparten av ungdommene ikke bruker snus.

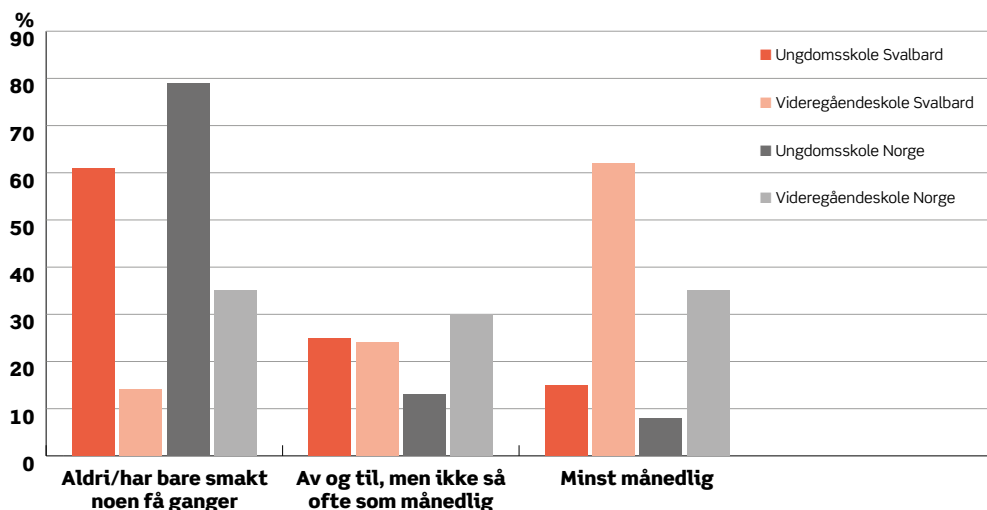
Figur 2 viser at om lag 90 prosent av elevene i ungdomsskolen både på fastlandet og på Svalbard, er ikke-røykere. Ved Longyearbyen videregående skole rapporterer likevel hele 59 prosent av

Figur 1: Bruker du snus?

Figur 2: Røyker du?

Figur 3: Hender det at du drikker noen form for alkohol?

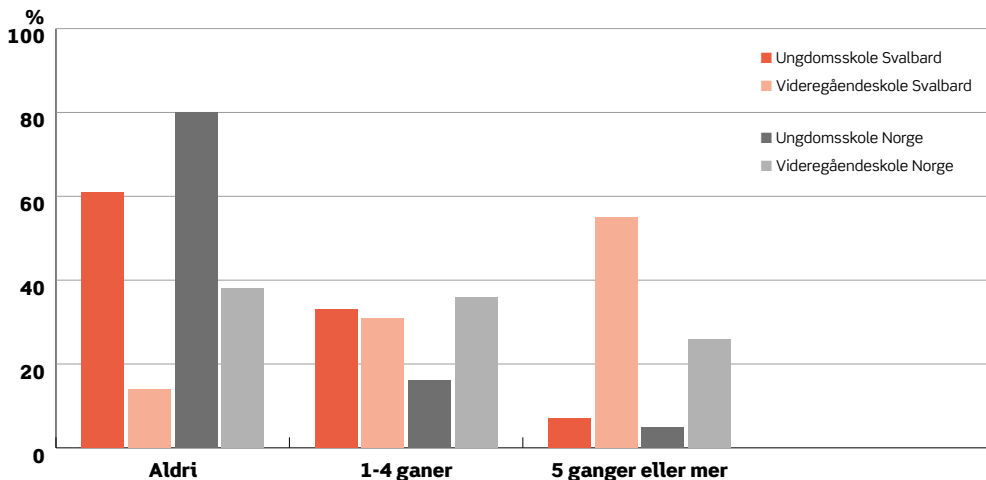
elevene at de røyker «en gang i blant». På fastlandet er det til sammenligning kun 16 prosent i samme elevgruppe som svarer dette. I ungdomsskolen på Svalbard er det åtte prosent som sier de røyker en gang i blant, mot fem prosent i landet ellers. Blant elever i videregående på Svalbard er det ingen som rapporterer at de røyker daglig.

Alkoholbruk: Figur 3 forteller at de fleste elevene på ungdomstrinnet rapporterer at de aldri eller svært sjelden har smakt alkohol. På videregående trinn har denne prosentsetsatsen blitt betydelig lavere, spesielt blant elevene på Svalbard. Ungdata-resultatene fra Longyearbyen skole viser et høyere alkoholkonsum blant elevene her, sett i forhold til landet ellers. Her rapporterer 15 prosent av elevene i ungdomsskolen at de drikker alkohol minst månedlig, mot bare 8 prosent i den samme elevgruppen på fastlandet. Blant videregående-elevene på Longyearbyen skole er det hele 62 prosent som svarer at de drikker minst en gang hver måned,

mens det på fastlandet er 35 prosent i denne elevgruppen som svarer dette.

Figur 4 viser alkoholkonsumet målt etter antall ganger en har vært tydelig beruset på alkohol siste halvår. Den største gruppen av ungdomsskoleelever har aldri drukket seg beruset, verken på Svalbard (60%) eller i landet for øvrig (80%). Blant de som har drukket seg beruset, er andelen høyere på Svalbard enn på fastlandet. I ungdomsskolen på Svalbard er det 33 prosent som svarer at de har drukket seg beruset fra én til fire ganger, mot 16 prosent blant unge i samme aldersgruppe på fastlandet. Litt mer enn halvparten av Svalbard-elevene på videregående trinn svarer at de har drukket seg tydelig beruset «fem ganger eller mer» siste halvår, mot 26 prosent av elevene i samme aldersgruppe i landet ellers. I ungdomsskolen er imidlertid differansen på kun to prosentpoeng mellom Svalbard-elevene og elevene på fastlandet.

Figur 4: Hvis du tenker spesielt på de siste seks månedene, hvor mange ganger har du drukket så mye alkohol at du tydelig har kjent deg beruset?

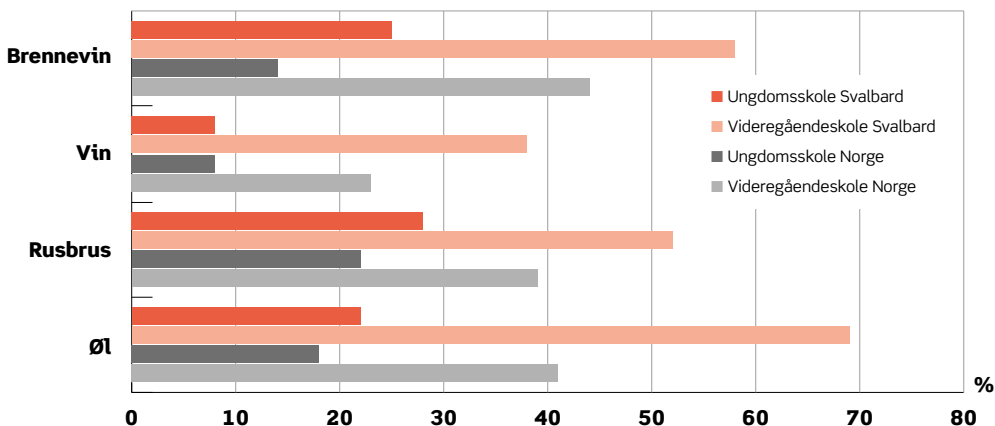
Figur 5 tar utgangspunkt i de som drikker "minst månedlig", og viser hvilken type alkoholdrikk de drikker. Også her finner vi nesten gjennomgående høyere tall blant Svalbard-ungdom, i forbruket av alle typer alkohol, sammenliknet med tilsvarende gruppe på fastlandet. Innad i elevgruppene på Svalbard er det dessuten interessante kjønnsforskjeller, som vi kommer tilbake til senere.

Ungdata-resultatene viser for øvrig at

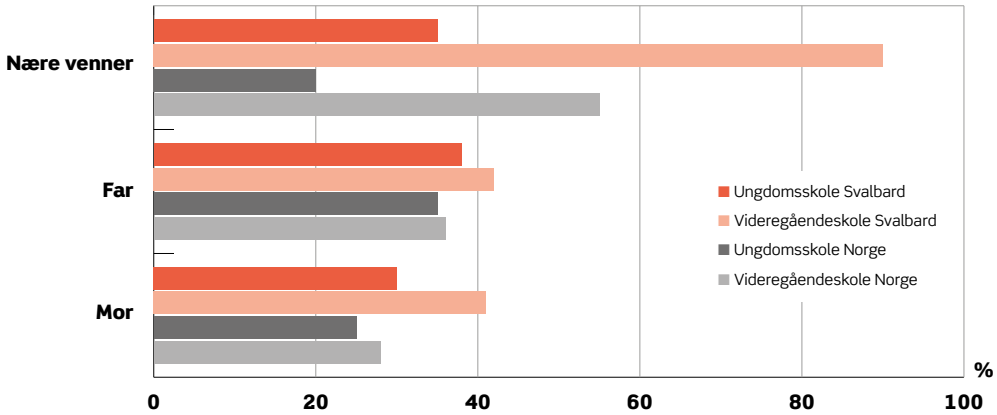
forbruket av både hjemmebrent og sprit også er tydelig høyere i begge elevgruppene her, sett i forhold til dette forbruket på fastlandet.

Figur 6 viser forbruket av alkohol i elevenes nære nettverk. Også dette synes en god del høyere blant Svalbard-elevene. Hele 90 prosent av elevene på videregående trinn her rapporterer at nære venner bruker alkohol ukentlig, mot 55 prosent av

Figur 5: Hvor ofte drikker du noe av følgende? (andel «minst månedlig»)

Figur 6: Andel i nettverk som bruker alkohol ukentlig eller oftere

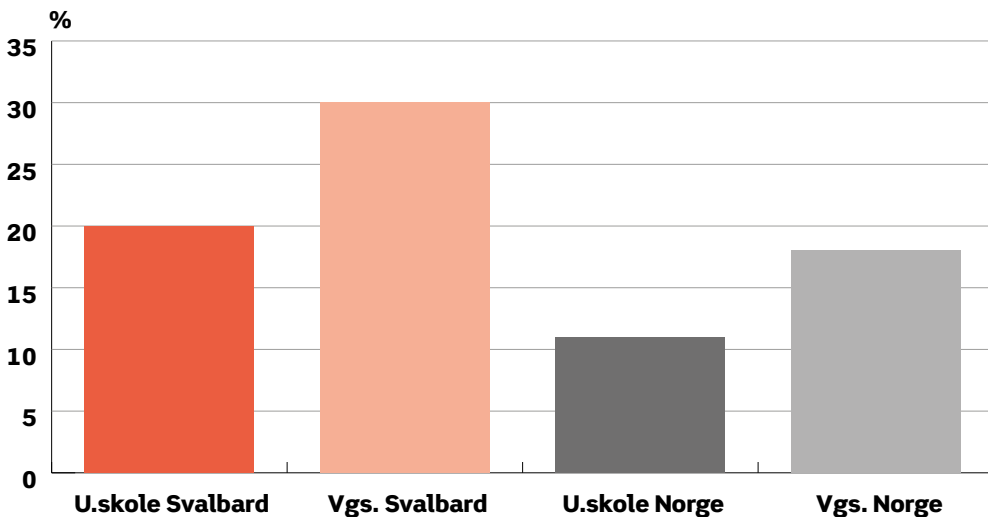

elevene på fastlandet. Ser en på ukentlig alkoholforbruk blant mor og far rapporterer Svalbard-elevene i ungdomsskolen og på videregående trinn om et høyere forbruk, sett i forhold til hva elevene ellers i Norge svarer på samme spørsmål.

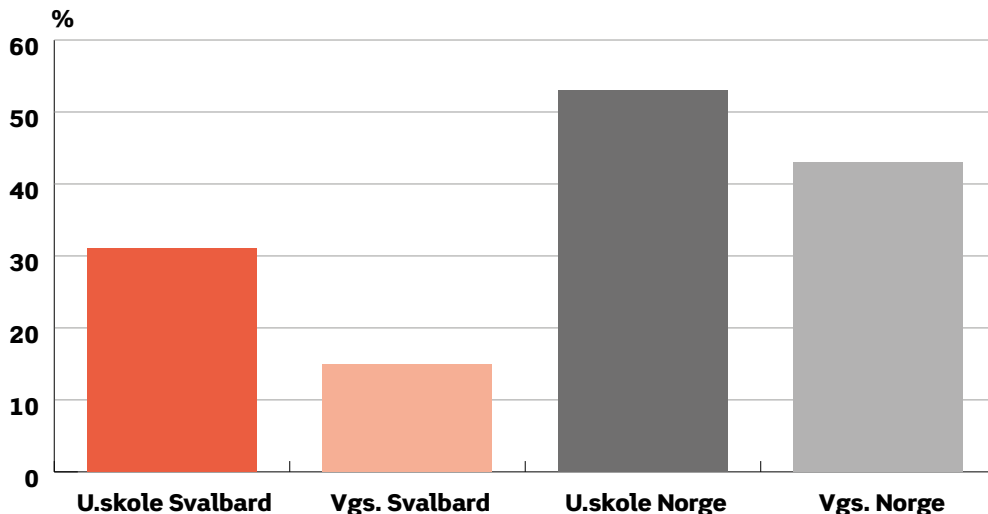
Figur 7 viser hva elevene svarer på spørsmålet om det å drikke seg full vil

øke statusen i vennemiljøet. De fleste har svart at dette ikke vil øke statusen blant venner. Figuren tar utgangspunkt i de som har svart at dette vil øke statusen litt eller mye. Svalbard-ungdom rapporterer i større grad enn ungdom på fastlandet at dette gir økt status. I videregående skole er det 30 prosent av de eldste Svalbard-ungdommene som rapporterer at dette

Figur 7: Andel som mener det å drikke seg full «øker statusen litt» eller «øker statusen mye» i vennemiljøet

Figur 8: Hvor viktig er det for deg å rette deg etter dine foreldres meninger og holdninger når du skal ta stilling til spørsmål som angår ditt syn på bruk av rusmidler? (andel «svært viktig»)

gir økt status, mot 18 prosent av unge i samme aldersgruppe på fastlandet. 20 prosent av de yngste Svalbard-ungdommene svarer det samme, mot 11 prosent på fastlandet.

Figur 8 forteller hvor viktig elevene oppfatter at det er å rette seg etter foreldrenes holdninger og meninger i synet på rusmiddelbruk. På fastlandet svarer 53 prosent av elevene i ungdomsskolen og 43 prosent av elevene på videregående trinn at det er svært viktig å rette seg etter hva foreldrene mener om rusmidler og bruken av disse. Blant Svalbard-elevne i ungdomsskolen er det bare 31 prosent som mener dette er svært viktig, og kun 15 prosent blant elevene på videregående trinn er enige i dette.

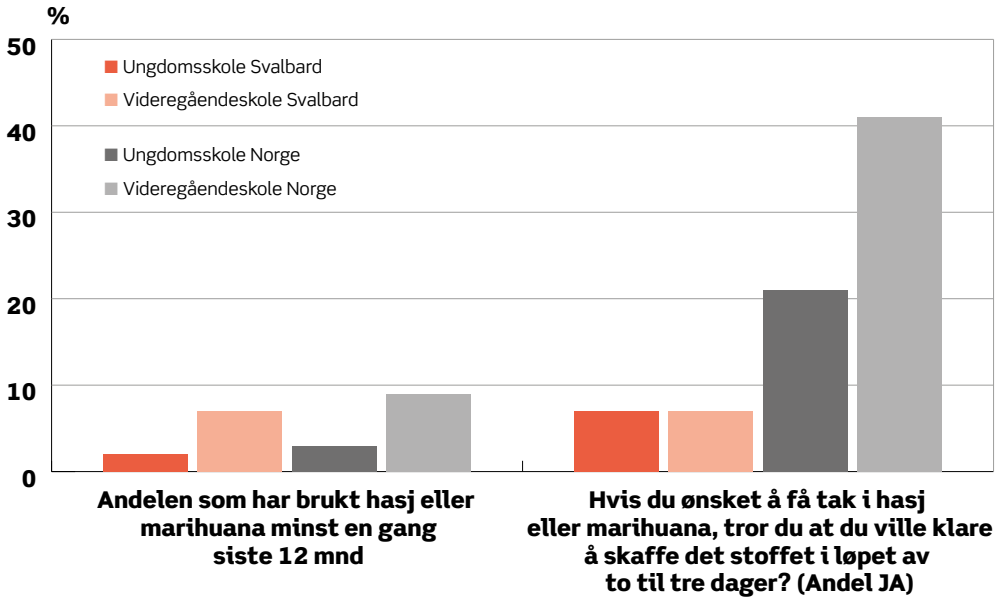
Hasj og marihuana

Figur 9 viser andelen ungdom som har brukt cannabis (hasj og marihuana) minst en gang siste år. Forbruket av ille-

gale rusmidler ligger generelt på et lavt nivå blant ungdom i Norge. Ser en de to elevgruppene opp mot hverandre finner en et lavere forbruk av cannabis på Svalbard, sett i forhold til forbruket blant unge i samme aldersgruppe på fastlandet. Ungdom her rapporterer dessuten at de tror det er vanskelig å få tak i hasj og marihuana. Bare sju prosent av Svalbard-elevne på videregående trinn svarer ja på spørsmålet om de tror de vil klare å skaffe deg cannabis løpet av et par dager, mot hele 41 prosent i samme elevgruppe ellers i landet.

Ungdom og alkohol på Svalbard

Både når en ser på månedlig forbruk og andelen som har drukket seg tydelig beruset siste halvår ligger Svalbard-elevnes alkoholforbruk betydelig høyere enn forbruket blant unge ellers i Norge. Dette gjelder både for elever i ungdomsskolen og i videregående skole. Ved ungdomstrinnet ved Longyearbyen skole er det

Figur 9: Bruk og tilgjengelighet av hasj og marihuana

en tredjedel som svarer at de har drukket seg beruset fra én til fire ganger siste halvår. Det er altså mer enn dobbelt så mange med et slikt høyt forbruk her, sett i forhold til deres jevnaldrende på fastlandet. På videregående trinn svarer over halvparten av Svalbard-ungdommene at de har vært beruset mer enn fem ganger siste halvår, mot en fjerdedel av elevene på fastlandet. Ungdata-materialet viser dessuten at forbruket av snus og tobakk er betydelig høyere blant Svalbard-ungdom, enn blant de unge ellers i landet.

For mange av de som jobbet tett opp mot ungdom i Longyearbyen, både lærere, rådgivere og kulturarbeidere, kom ikke resultatene fra Ungdata særlig overraskende. Flere av disse fagpersonene uttalte at spesielt rusvanene blant de eldste elevene i videregående skole, samsvarte med det inntrykket de hadde av livsstilen blant lokal ungdom. På bakgrunn av funn gjennom Ungdata må vi derfor

kunne karakterisere ungdomskulturen som mer fuktig her. Hvordan kan dette forklares?

Tilgjengelighet

Alkohol og tobakk er billigere på Svalbard enn på fastlandet, og i så måte lettere tilgjengelig. Snus koster for eksempel kun en tredjedel av det det koster ellers i Norge. Også kvoteordningen for alkohol som gjelder for Svalbard kan føre til større tilgjengelighet. Kvoten tillater hver voksen fastboende å kjøpe to liter brennevin, ubegrenset mengder vin og en kasse øl hver måned, og dette til en lavere pris enn hva en er vant til fra fastlandet. Vi mener det er interessant å se rusvanene til Svalbard-ungdom opp mot den lokale tilgjengeligheten av disse rusmidlene.

I gruppen fastboende voksne kan vi anta at det er mange som benytter seg av kvoteordningen. Dette vil i så fall kunne føre til at det i flere hus i Longyearbyen

oppbevares relativt mye alkohol. Fagpersoner fortalte også om episoder der ungdom hadde drukket seg nærmest bevisstløs på brennevin. Ifølge de samme fagpersonene hadde ungdom selv fortalt at det var lett å få tak i brennevin hjemme, nettopp fordi det i mange hus var en god del flasker i skapene. Til sammenligning viser Ungdata at andelen som har prøvd cannabis, eller som tror at de lett kan skaffe det, er lavere enn på fastlandet. På Svalbard har man en visjon om å være et narkotikafritt samfunn. Det kan derfor tenkes at tilgjengeligheten i forhold til illegale rusmidler er lavere her enn på fastlandet, og at dette påvirker både faktisk bruk og troen på å kunne skaffe seg stoffet. Forbruket av cannabis er likevel ikke lik null på Svalbard. Fagpersoner mente dette kunne skyldes bruk i på fastlandet, i ferier eller før ungdommene flyttet til Svalbard, men dette har vi ikke grunnlag for å si noe om.

Alkoholpolitikken på Svalbard står i sterk kontrast til den som gjelder i Norge ellers, som i en europeisk sammenheng betegnes som restriktiv (Rossow, 2013). Gjennom tiltak som høye avgifter og priser, reduserte åpningstider for salg av alkohol, samt ingen og forbud mot alkoholreklame ønsker vi å redusere totalkonsumet i befolkningen. Vi begrenser tilgjengeligheten også gjennom lav promillegrense, aldersgrense ved kjøp av alkohol, samt gjennomføring av skjenkekontroller ute i kommunene.

Rusforskningen har i mange år synliggjort en nær sammenheng mellom til-

Jo lavere befolkningens gjennomsnittsforbruk av alkohol, desto færre er det i gruppen med et veldig høyt forbruk

gjengelighet og forbruk av alkohol. Babor og medarbeidere (2010) har vist at en streng forvaltning av alkoholloven også gir mindre alkoholkonsum, og dermed mindre skade og problemer for individ, familier og samfunn.

Jo lavere befolkningens gjennomsnittsforbruk av alkohol, desto færre er det i gruppen med et veldig høyt forbruk. Fra et forebyggingssynspunkt ønsker vi både å redusere totalkonsumet i befolkningen, i tillegg til å redusere alkoholkonsumet i de gruppene som drikker mest (Rossow, 2013).

Lokal alkoholkultur

Det er et rikt kulturliv i Longyearbyen med en rekke kulturfestivaler og konserter, spesielt i høysesongen. Mange bor relativt trangt, i små hus og leiligheter. Dette bidrar til at flere har et aktivt sosialt liv, der en for eksempel går ofte ut på restauranter, konserter og pub. Mange av de fastboende er enslige menn. Flere av de voksne fastboende som vi møtte bekreftet at de går oftere ut på pub og restaurant mens de bor her, enn hva de gjorde på fastlandet.

Svalbard-samfunnet påvirkes også sterkt av turisme. I høysesongen fra mars til og med september besøker svært mange turister øya, og de fleste kommer i grupper. I denne perioden preger turistene både samfunnslivet og utelivet. Også dette bidrar til en spesiell alkoholkultur i Longyearbyen.

Også resultatene fra en levekårsundersøkelse gjennomført i 2009 blant personer over 16 år forteller at alkoholkonsumet

er høyere her, sett i forhold til konsumet i voksenbefolkningen på fastlandet². Blant innbyggerne i Longyearbyen svarte 28 prosent av de spurte at de drakk alkohol minst to ganger i uken. Blant mennene var det 31 prosent som hadde drukket alkohol minst to ganger i uken, mens det samme var tilfelle for 24 prosent av kvinnene. Samme år var det på fastlandet 18 prosent som hadde drukket to ganger i uken (Nørgaard og Sæther, 2010).

Pedersen (2006) bruker begrepet den kollektive drikkekulturen om det faktum at man lærer å bruke alkohol av andre og at drikkevanene i alle grupper har en kollektiv karakter. Han mener alkoholkonsumet i befolkningen, også den blant ungdom, i stor grad preges av den kollektive drikkekulturen: «Du lærer å bruke alkohol av andre, du drikker i sosiale situasjoner og lærer så videre det du selv har lært». Pedersen understreker betydningen av de sosiale rammene rundt drikkingen, der våre handlinger er tett forbundet med andre menneskers handlinger. Drikkemønsteret til den enkelte er synkronisert med dem som finnes i omgivelsene. Få drikker alene. Pedersen mener derfor at ungdom påvirkes av drikkevanene til venner og foreldre, og at også type alkoholdrikk i stor grad er preget av den sosiale klasse og kulturell kapitalen foreldrene representerer (Pedersen, 2006).

2 Statistisk sentralbyrå gjennomførte i 2000 og i 2009 Levekårsundersøkelser i Longyearbyen. I 2009 ble denne gjennomført ved at 600 personer er trukket ut, og 372 av disse svarte på undersøkelsen. Med en befolkning på rundt 1700 innbyggere over 16 år ved utgangen av 2009, betyr det en deltakelse på rundt 22 prosent. I 2000 var det 774 personer som deltok, som tilsvarer 76 prosent av målgruppen.

Også Øia (2013) har vist at når foreldrene drikker, øker sjansene for at også de unge drikker. Han påpeker samtidig at de som kommer fra ressurssterke hjem der foreldrene har høyere akademisk utdanning, drikker mest (Øia, 2013).

Ungdom og foreldrenes betydning

I Norge ellers viser både Ungdata og tidligere ungdomsundersøkelser at vi helt siden årtusenskiftet har hatt et gradvis synkende alkoholforbruk i hele ungdomsgruppa. Blant elever i ungdomsskolen var det i 2013 kun 16 prosent som svarte at de minst én gang siste år har drukket seg tydelig beruset, mens det i 2002 var hele 45 prosent i samme aldersgruppe som rapporterte om dette (NOVA, 2013).³ Dette kan ha en sammenheng med bruken av digitale media og det faktum at ungdom oppholder seg mer hjemme, også i helgene (Bakken, 2012). I samme tidsrom har rusforbruket i voksenbefolkningen har vært jevnt stigende, spesielt i grupper med høy utdanning og inntekt (Bye m. fl., 2013).

Ifølge den nasjonale Ungdata-rapporten svarer mer enn halvparten av ungdommene at de ikke får lov til å drikke av egne foreldre før fylte 18 år (Nova, 2013). Fra samme rapport vet vi at de elevene som mener at de får lov å drikke alkohol av egne foreldre, også rapporterer om et høyere forbruk. Også funn i Ung i Oslo

3 Også i 2009 ble det gjennomført en ungdomsundersøkelse på Svalbard, på oppdrag fra Helse- og sosialdepartementet, hvor blant annet alkoholkonsum var tema. Fordi det ble brukt andre spørsmålsformuleringer enn i Ungdata er det vanskelig å sammenligne svarene. Det er heller ikke mulig å vurdere eventuelle endringer i alkoholkonsum blant ungdom på Svalbard. Vi vet derfor ikke om trenden blant ungdom på Svalbard er lik den på fastlandet, med et gradvis synkende alkoholkonsum blant ungdom helt siden 2000-tallet.

viser at foreldrene påvirker de unges drikking mest. De som får lov å drikke av foreldrene, drikker mest. Minst drikker de som har et tydelig forbud (Øia, 2013). Også de fleste unge på Svalbard rapporterer at de møter en restriktiv holdning til alkohol hjemme hos foreldrene. Blant elevene i ungdomsskolen her sier 70 prosent at de ikke får lov å drikke av foreldrene. På fastlandet er det 77 prosent i samme aldersgruppe som svarer dette. Om lag 16 prosent av elevene på ungdomstrinnet på Svalbard sier at de ikke vet om de får lov å drikke alkohol før fylte 18 år, noe som kan vitne om utydelig grensesetting fra foreldrenes side. Likevel, alle disse tallene samsvarer med hva vi har sett i andre kommuner i Nord-Norge. Vi mener derfor at rusvanene til Svalbard-ungdom tilsomt kan forklares med at foreldrene her utviser en svakere grensesetting overfor sine ungdommer.

Ungdom på Svalbard ser imidlertid ut til å påvirkes litt mindre av foreldrenes holdninger og meninger om temaet rus. I Ungdata spør vi om de unges vilje til å rette seg etter foreldrenes holdninger i forhold til rusmiddelbruk, samt andre temaer som for eksempel musikk og klær. Svarene viser at foreldrenes holdninger og meninger om rusmiddelbruk betyr mye mer enn de øvrige temaer det spørres etter (NOVA, 2013).

Blant Svalbard-elevene både i ungdomsskolen og på videregående trinn er det færre elever som ønsker å rette seg etter foreldrenes meninger om rus (Figur 8). I tillegg ser det ut som om det å drikke

seg full gir en høyere status blant Svalbard-ungdom. Spesielt gjelder dette innad i den eldste ungdomsgruppa, der nesten en tredjedel mente at dette gir økt status.

Om lag 16 prosent av elevene på ungdomstrinnet på Svalbard sier at de ikke vet om de får lov å drikke alkohol før fylte 18 år

Ser vi på de unges bruk av fritiden viser Ungdata at det er litt flere på Svalbard enn på fastlandet som minst ukentlig oppholder seg på gatehjørne, kafe og kaffebar, utenfor kiosk, kjøpesenter og bensinstasjon. Dette

kan ha sammenheng med at det er færre fritidstilbud her, men også i Longyearbyen finnes det ungdomsklubb og ulike idrettstilbud for denne gruppen. Det er samtidig relativt få butikker på stedet, så når ungdom rapporterer at de bruker tid på kjøpesenter kan det vitne om at de har interesser som faller utenfor de gjeldende fritidstilbud.

Snøskuterkjøring er imidlertid en populær aktivitet blant Svalbard-ungdom vinterstid. I Ungdata blir elevene spurt om de kjenner til, har vært passasjer, eller selv har kjørt motorisert kjøretøy i ruset tilstand. Slik kjøring i ruset tilstand synes imidlertid ikke mer utbredt på Svalbard, men elevene i videregående skole her rapporterer i større grad enn elever på fastlandet at de kjenner til ungdommer som har gjort dette. Om lag halvparten av Svalbard-jentene i den eldste aldersgruppen svarer dessuten at de en gang har vært passasjer når sjåføren har drukket alkohol, mot 13 prosent av guttene.

Arbeidsmarkedet på Svalbard gjør at det er mange unge menn som oppholder seg i Longyearbyen, spesielt når de har friperioder fra sine jobber i anlegg og gruver utenfor tettstedet. Flere fastboende for-

talte at det var en del jenter fra videregående trinn som i perioder vanket med disse unge voksne. På videregående trinn var det 67 prosent av Svalbard-jentene som rapporterer om minst månedlig forbruk av brennevin, mot 50 prosent av guttene. Dette er motsatt tendens til hva en finner ellers i Norge, hvor guttene vanligvis drikker mer brennevin enn jentene (Vedøy m. fl. 2009). Det kan være at dette høye forbruket av brennevin blant nettopp disse jentene kan skyldes kontakten med unge menn. At så mange unge kjenner til fyllekjøring og så mange jenter svarer at de har vært passasjer når sjåføren har kjørt i ruset tilstand, kan skyldes samme forhold.

Ut fra det vi vet om tilgjengeligheten av alkohol i Longyearbyen og de mange kulturtilbudene som finnes der, kan vi anta at mange voksne har et relativt høyt alkoholforbruk. Rusvanene til de voksne kan være lett synlig for ungdom på Svalbard, spesielt gjelder dette den drikkingen som foregår på pub og restauranter. Dette forsterkes av at samfunnet er lite og relativt gjennomskiktig. På mange konserter og kulturarrangementer i Longyearbyen er det åpent også for ungdom under 18 år. Alkoholsalget er likevel avgrenset til bestemte områder i lokalet. Ifølge fagpersoner har ungdom på Svalbard gitt uttrykk for at de synes det er ubehagelig å møte fulle voksne – for eksempel egne eller andres foreldre, eller lærere, i slike sammenhenger.

Avslutning

Som vi har sett viser Ungdata et høyere konsum av alkohol, og mer liberale holdninger til alkohol blant ungdom på Svalbard, sammenlignet med ungdom på fastlandet. Vi har ikke hatt mulighet til å

kontrollere funnene i Ungdata opp mot for eksempel botid på Svalbard og eventuelle særtrekk ved familiene som velger å bosette seg her for en kortere eller lengre periode, for å se om slike faktorer har betydning for funnene.

Vi har gjort forsøk på å drøfte disse funnene relatert til større tilgjengelighet, og til ulike kulturelle trekk ved Svalbard-samfunnet. Kanskje er det slik at den kollektive drikkekulturen bidrar til at så mange unge har drukket alkohol, i og med at ungdom sosialiseres inn i en lokal kultur der det er vanlig at mange voksne og unge drikker. Kanskje bidrar særtrekk ved Svalbard-samfunnet til å rekruttere ungdom til miljøer og arenaer der det drikkes alkohol, noe som i sin tur kan føre til en noe fuktigere ungdomskultur enn på fastlandet.

Det er med andre ord mange spennende problemstillinger som utkrystalliserer seg, og som hadde vært spennende å belyse videre i både kvantitative og kvalitative studier.

Om forfatterne:

Alle tre er knyttet til KoRus-Nord: Trude Aalmen er sosiolog/seniorrådgiver, og jobber blant annet med Ungdata. Kent Ronny Karoliussen er samfunnsplanlegger/seniorrådgiver, og jobber blant annet med Ungdata. Marit Andreassen er sosiolog og virksomhetsleder ved KoRus-Nord.

Referanser neste side >

Referanser:

Babor, Thomas et al (2010): Drug policy and the public good, Oxford university press.

Bakken, Anders (2012): Ungdom i Norge. Oppdatert forskning om hvordan «ståa» egentlig er i ungdomsbefolkningen. Innlegg på «Te ka slags nøtte?», 10. oktober 2012.

Bye, Elin K., Ellen J. Amundsen, Marianne Lund (2012): Bruk av tobakk, rusmidler og vanedanende legemidler i Norge - hovedfunn fra SIRUS' befolkningsundersøkelse i 2012. SIRUS-rapport 6/2013.

Nova rapport 10/2013: Ungdata. Nasjonale resultater 2010-2012, NOVA.

Nørgaard, Elisabeth og Jan Petter Sæther (2010): Levekår i Longyearbyen. Rapport 31/2010. Statistisk sentralbyrå.

Pedersen, Willy (2006): Bittersøtt. 2. utgave. Universitetsforlaget

Rossow, Ingeborg, SIRUS: Sentrale problemstillinger knyttet til norsk virkelighet på alkoholområdet. Innlegg på Nasjonal konferanse om alkohol, 18. – 19. november 2013,

Vedøy, Tor Finne og Skretting, Astrid (2009): Ungdom og rusmidler – resultater fra spørreskjemaundersøkelser 1968-2009, SIRUS rapport nr. 5/2009.

Øia, Tormod (2013): Ungdom, rus og marginalisering, Cappelen Damm Akademisk

Andre kilder:

Aalmen, Trude (2013): Skolen forsterker sosial ulikhet. Intervju med Anders Bakken. I SPOR 1/2013.

Aalmen, Trude (2013): Har oppfylt den politiske bestillingen. I SPOR 2/2013.

Aalmen, Trude (2013): Vil ha trygge rammer rundt de unge. I SPOR 2/2013.

Aalmen, Trude (2013): Tett voksenkontakt gir mindre ungdomsfyll. I SPOR 2/2013.

Aalmen, Trude (2013): Unge & Rus på Svalbard. I SPOR 2/2013.

www.regjeringen.no/nb/dep/asd/dok/lover_regler/forskrifter/2003/forskrift-om-alkoholordningen-for-svalba.html?id=92249

www.sysselmannen.no/Tilreisende/Alkohol-og-tobakk/